

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	1
TILL DIG SOM ARBETAR I ÄLVSJÖS KOMMUNALA FÖRSKOLOR	2
LÄSANVISNING	3
TEORETISK BAKGRUND	4
ALLA BARNES SPRÅKUTVECKLING.....	4
FLERSPRÅKIGHET.....	4
INTERKULTURELLT FÖRHÅLLNINGSSÄTT	6
INTERKULTURELL KOMPETENS	7
OLIKHETER SOM TILLGÅNG.....	7
MODERSMÅL	9
MODERSMÅL.....	10
FÖRÄLDRAR OCH ANDRA SOM RESURS	10
SAMARBETE MELLAN FÖRÄLDRAR OCH FÖRSKOLA	12
MENINGSFULLA MÖTEN MELLAN FÖRSKOLA OCH FÖRÄLDRAR	13
SPRÅKDOMÄNER	13
SPRÅKUTVECKLANDE ARBETSSÄTT	14
DET MEDVETNA FÖRHÅLLNINGSSÄTTET	15
BARNES TILLGÅNG TILL ALLA UTTRYCKSFORMER	15
DET LÄRANDE RUMMET	15
RUMMEN TALAR TILL BARNEN	16
PEDAGOGISK DOKUMENTATION	18
PEDAGOGISK DOKUMENTATION	19
INNEHÅLL OCH PROCESS	19
UTGÅ FRÅN BARNES BEHOV OCH INTRESSEN	20
ORDLISTA	23
REFERENSLITTERATUR	25
ÖVRIGA REFERENSER	25
BILAGOR;	26
SPRÅKDOMÄNER VID INSKOLNING, BILAGA 1A	26
SPRÅKDOMÄNER FÖRSKOLA ARBETSLAGET – UPPFÖLJNING, BILAGA 1B.....	27
SPRÅKDOMÄNER HEMMET, BILAGA 1 C.....	28
SJÄLVVÄRDERINGSINSTRUMENT, BILAGA 2	29

Till dig som arbetar i Älvsjös kommunala förskolor

Språket har en avgörande betydelse för individens möjlighet till utbildning, arbete och social gemenskap. På förskolan kan vi påverka vilka språkliga kompetenser barnen kommer att uppnå i sina olika språk och stimulera deras kunskapsutveckling. Språk och identitet hänger samman liksom språk och lärande. Alla barn har dessutom glädje av att möta olika språk och få inblick i olika kulturer.

Förskoleåldern är den viktigaste perioden när det gäller utvecklingen av språket. Arbetet med barns olika språkliga och kommunikativa uttrycksformer är därför en av hörnstenarna i förskolans verksamhet och lägger också en grund till barnens läs- och skrivutveckling. Arbetet med barns språkutveckling ska utgå från barnets individuella förutsättningar och behov. Att arbeta i förskolan innebär ständiga möten med människor med olika erfarenheter vilket innebär att man som pedagog, bör vara medveten om hur den egna kulturen (kön, klass, språk, etnicitet) påverkar det pedagogiska arbetet. Barn och föräldrar ska mötas av ett interkulturellt förhållningssätt i förskolan.

Denna handlingsplan vänder sig till all personal som arbetar på de kommunala förskolorna i Älvsjö men kan även användas i andra verksamheter. Syfte med handlingsplanen är att förskolan ska främja alla barns språk- och kunskapsutveckling. Planen är direkt kopplad till de mål som finns i förskolans styrdokument och innehåller ett antal strategier och verktyg för att höja vårt självvärderingsindex och därmed uppfylla målen.

Lycka till!

Göran Sjödin
Verksamhetsområdeschef

Läsanvisning

Språkplanen är utformad utifrån olika rubriker som ska vara till hjälp för att orientera sig i materialet. Varje avsnitt inleds med tankeblubb och med citat från våra styrdokument. Efter varje avsnitt har vi en checklista och diskussionsfrågor som ska vara ett arbetsredskap i den dagliga verksamheten och en hjälp till diskussioner och reflektioner.

Planen har följande rubriker:

Teoretisk bakgrund där olika forskare beskriver sina teorier om hur barn utvecklar sitt språk.

Interkulturellt förhållningssätt tar upp aspekter hur pedagogerna kan arbeta med alla språk och kulturer och se det som en tillgång.

Modersmålet framställer vikten av att bli sedd och bekräftad utifrån sin kulturella tillhörighet och språk.

Samarbete mellan föräldrar och förskola lyfter fram vikten av att använda sig av föräldrarna som en resurs för barns språkutveckling. Till hjälp har vi språkdomäner för att kartlägga barns språkliga erfarenheter.

Språkutvecklande arbetssätt belyser hur pedagogens förhållningssätt, medvetenhet och utformning av den pedagogiska miljön gör så att barns språk utvecklas.

Pedagogisk dokumentation beskriver hur pedagogen ska använda sig av dokumentation till reflektion, analys och uppföljning av barnsspråkutveckling.

I slutet av dokumentet finns det ordlista, referenslista och bilagor med språkdomäner samt självvärdering.

Förskollärare och barnskötare benämns pedagog.

Arbetsgruppen som har utarbetat språkprogrammet har bestått av de pedagogiska ledarna i Älvsjö stadsdelsförvaltning:

Helena Eriksson	Älvsjöskogens förskolor
Helene Karlsson	Herrängens förskolor
Magdalena Göth	Solbergaskogens förskolor
Maritza Janson	Sjöängens förskolor
Mona Henriksson	Solberga förskolor

Teoretisk bakgrund

Alla barns språkutveckling

Det finns inget medfött språk. Barn utvecklar sitt språk i samspel med andra barn och vuxna. Detta är i enlighet med forskaren Lev Vygotskij teorier som grundar sig på ett sociokulturellt perspektiv. Detta innebär att man ser kunskap som något som skapas i samspel, i dialog mellan människor och mellan människan och hennes omvärld. Vygotskij vill med sina teorier visa att barnets språkutveckling hör ihop med dess utveckling av tänkandet, dvs. den kognitiva utvecklingen. Han anser vidare att språk- och tankeutveckling påverkar barnets sociala och psykiska utveckling och att en god språkutveckling är en viktig förutsättning för barnets hela utveckling. Språket utgör grunden i ett komplext system där alla utvecklingsområden står i ömsesidig beroendeställning till varandra. (Vygotskij, 1999)

När barnen är i början av sin språkutveckling behöver de konkreta upplevelser av begrepp samt situationsbundna aktiviteter. Detta innebär t.ex. att barnen bäst lär sig om djur och växter ute i naturen tillsammans med varandra.

Vidare menar Vygotskij att det finns olika sätt att kommunicera med barn beroende av vilken kultur de kommer ifrån. Vissa barn betraktas tidigt som samtalspartner och lär sig samspela därigenom, medan andra barn lär sig att lyssna till samtal som förs runt omkring dem. De flesta barn lär sig genom en blandning av dessa två sociala aktiviteter. (Helth, 1983, Wells, 1981 och Obondo, 2005)

Forskaren Veli Tuomela fokuserar på pedagogernas förhållningssätt till språket i sina studier. Desto högre medvetenhet hos pedagogerna om vad de säger och hur språket används desto mer utvecklas språket. Använder pedagogerna ett nyanserat språk lär sig barnen fler ord. Vidare menar Tuomela att språket utvecklas i högre grad om man tillämpar arbete i mindre grupper där barnen har bättre möjlighet att göra sin röst hörd. I de mindre grupperna är det lättare att föra ett samtal tillsammans. Han lyfter också leken som en viktig komponent för att barnen ska få ytterligare utrymme till att uttrycka sitt talspråk. (Föreläsning, 2010-02-10)

Flerspråkighet

Det finns också teorier om flerspråkiga barns språkinlärning som vi behöver förhålla oss till när vi planerar vår verksamhet.

Det som påverkar hur barnet lär sig ett språk beror på en mängd olika faktorer. Det är viktigt att barnet får rika möjligheter att höra och att tala språket i fråga. Vidare är det dessutom viktigt att barnet hyser positiva attityder till talarna av modersmålet och att han eller hon önskar identifiera sig med sitt modersmål. Inlärningen fördjupas vidare om barnets språkliga och kulturella bakgrund bejakas av omgivningen. (Börestam & Huss, 2001)

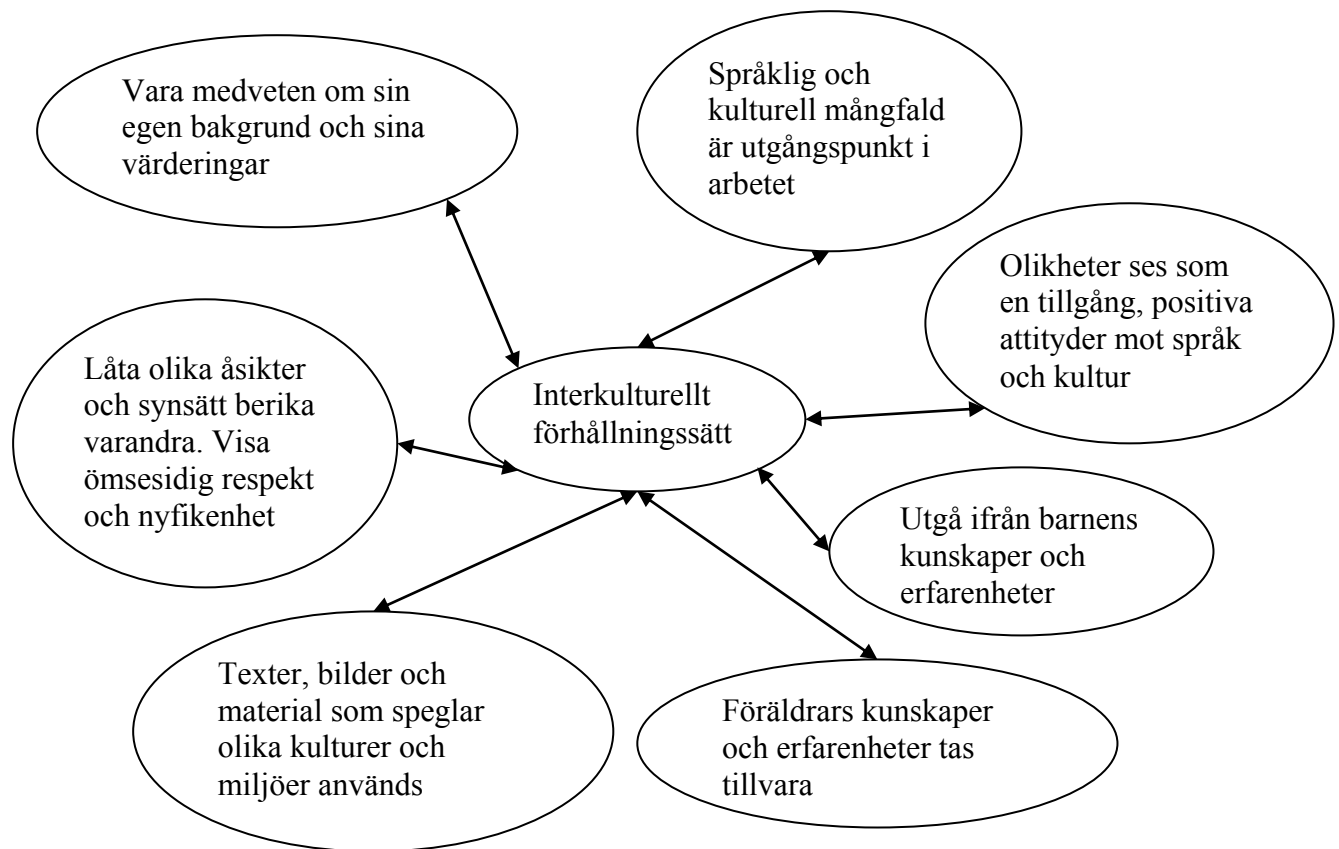
Professorn Jim Cummins är en av de ledande forskarna inom språkförståelse och annan språkutveckling. Cummins menar att för att barnen ska kunna utvecklas både tankemässigt och språkligt så måste de få kognitiva utmaningar. Detta sker i samspel med omgivningens stöd. Pedagogerna bör ha samma höga förväntningar på de flerspråkiga barnen som de enspråkiga.

Språk, identitetsutveckling och lärande är tätt förbundna med varandra och det är av vikt att sammanlänka detta i ett helhetsperspektiv. (Axelsson, 2005)

Forskaren Colin Baker talar om funktionell flerspråkighet. Det innebär att språket används i olika domäner (områden), som t.ex. i familjen, på fritiden eller på förskolan. En god funktionell flerspråkighet ger barnen möjlighet att växla språk då de byter domäner. Barnen tar med sig kunskaper från den ena domänen in i den andra. På så sätt socialiseras barnen parallellt in i de respektive kulturerna och språken. Det är därför av stor vikt att inte isolera arbetet med språket från de sammanhang som är viktiga för barnen. (Baker, 1996)

Interkulturellt förhållningssätt

Verksamheterna ska präglas av ett interkulturellt förhållningssätt.



Läroplanen för förskolan (Lpfö 98)

"Det svenska samhällets internationalisering ställer höga krav på människors förmåga att leva med och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald. Förskolan är en social och kulturell mötesplats som kan stärka denna förmåga och förbereda barnen för ett liv i ett alltmer internationaliserat samhälle. Medvetenheten om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur skall bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Förskolan kan bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna och barn med utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet" (s.5).

Förskoleplan för Stockholms stad

"Barn i förskolan har olika bakgrund, tankar, förutsättningar och erfarenheter. Förskolans uppgift är att ge möjlighet till stimulerande möten. Nyfikenheten och lusten i mötet utvecklar barns empati. Olikheter är en tillgång i det pedagogiska arbetet. Medarbetarnas förhållningssätt och kunskap om ett interkulturellt arbetssätt är viktigt för att förskolan ska kunna bidra till att barn med utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet" (s.11).

Stadsdelsnämndens mål

"Förskolan ska främja barns förståelse för likabehandling och jämställdhet".

Interkulturell kompetens

Förskolan ska främja barns förståelse för likabehandling och jämställdhet är ett av våra nämndmål och för att åstadkomma detta måste vi inta ett interkulturellt förhållningssätt i vilket olikheter ses som en tillgång. Ett interkulturellt arbetssätt innebär att vara medveten om sin roll utifrån sin egen etniska bakgrund samt att förstå hur ett mångkulturellt samhälle kan återspeglas i förskolan. Alla barn behöver bekräftas och bli sedda som de är. Barnen kan ha erfarenheter från olika länder, från landsbygd eller storstad och från olika familjekonstellationer.

Pedagogerna bör ställa sig frågan *hur* de ska göra för att skaffa sig kunskap om barnets bakgrund, vad de vill veta och varför. För att kunna möta människor med andra förhållningssätt än det man själv har är det viktigt att klargöra för sig själv vilka värderingar som man har utifrån uppdraget.

Olikheter som tillgång

Ett interkulturellt arbete innebär att alla språk och kulturella perspektiv är viktiga. Alla barn behöver få känna igen sig i förskolans miljöer genom att det skapas möten där olika typer av dialog tillåts och där olika meningar och åsikter är accepterade. Förskolan ska spegla den mångfald som finns i barngruppen och i samhället. Detta kan göras genom att pedagogerna kan sätta upp välkomstskyltar på olika språk, synliga familjetavlor eller göra ett "språkträd" där alla språk som talas i barnens familjer på just den här avdelningen är representerade. Varje barn har ett eget blad på trädet, där det står vad barnet heter och vilket språk barnet talar. Pedagogerna kan också använda sig av t.ex. lekar, musik och sagor från olika kulturer.

Barnen har olika erfarenheter och behöver få använda dessa för att få ett ökat självförtroende. Barnet blir därmed stärkt och ökar sina möjligheter att påverka sitt liv och sin sociala situation.

Att arbeta interkulturellt är en process för att olika kulturer ska kunna samverka och för att skapa förståelse och ömsesidig respekt samt kräver en levande dialog och reflektion om olika värderingar.

Till hjälp i ert arbete har ni checklistan och diskussionsfrågorna.

Checklista

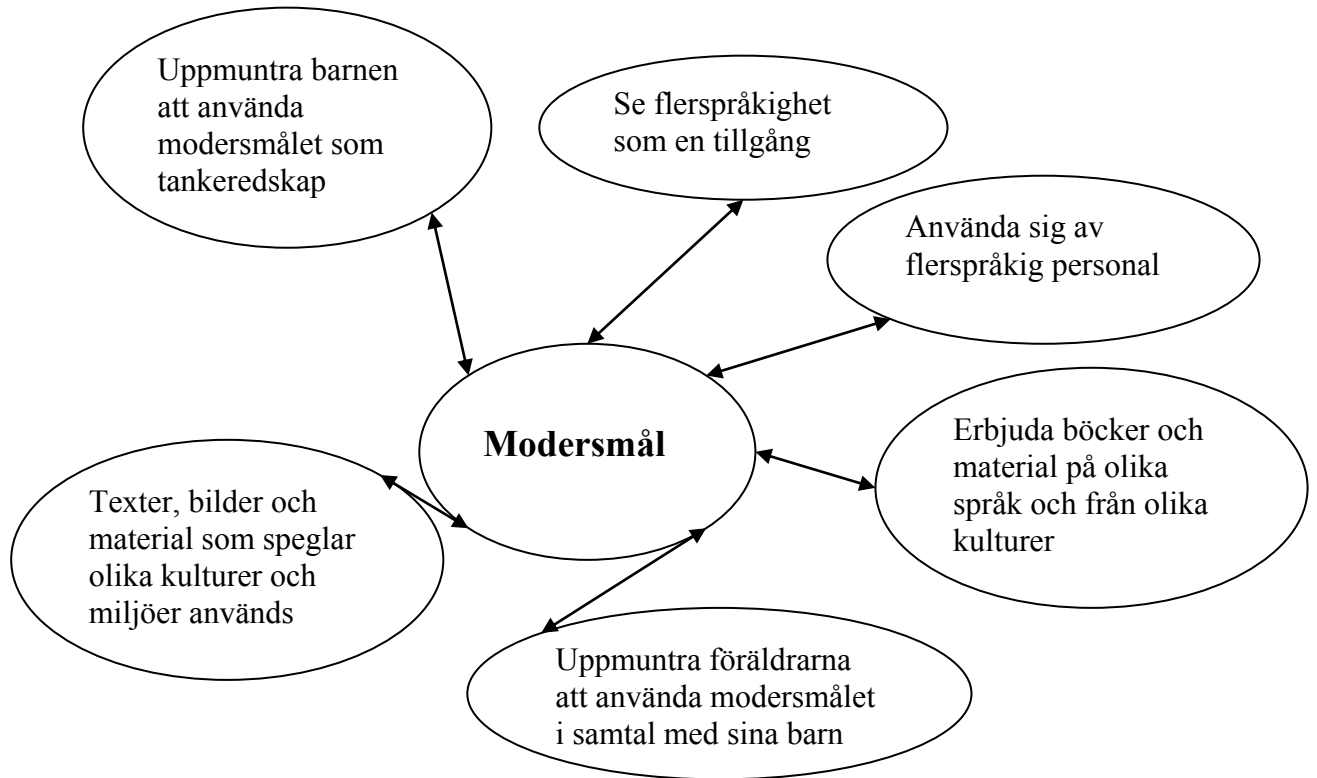
- Personalen på våra förskolor har en positiv attityd till flerspråkighet hos barn och vuxna, såväl föräldrar som personal. Flerspråkighet och mångfald ses som en tillgång
- Pedagogerna har kunskap om barnens bakgrund
- Pedagogerna tar hänsyn till föräldrarnas synpunkter
- Förskolemiljön återspeglar barnens kulturella bakgrund
- Flerspråkiga pedagoger finns anställda på förskolan
- De flerspråkiga pedagogerna talar också sitt språk med barnen
- De flerspråkiga pedagogerna utvecklar material på sitt språk (böcker, spel, sångkort, sagoband, väggskyltar)
- Barnen uppmuntras att tala sitt språk
- Det finns böcker på många språk
- Barnet uppmuntras att delta i många aktiviteter som uppmuntrar interaktion
- Barnet får möta det språk som de förstår
- Barnet ges kognitiva och språkliga utmaningar
- Barnet möter innehåll och språk från det konkreta till det abstrakta
- Pedagogen har fokus på innehåll istället för form
- Familjetavlor där familjen och den närmaste släkten illustreras i collage med bilder och text
- På småbarnsavdelningar tillverkas barnets egen pekbok, där man visar familjen och barnet i vardagssituationer genom bilder. Föräldrarna kan bidra med att skriva på modersmålet under bilderna
- Boklån från biblioteket på olika språk som sedan föräldrarna kan låna hem och läsa för sina barn
- Flerspråkiga pedagoger har sagostunder på förskolan på respektive språk
- Sagostunder på biblioteket på olika språk
- Familjemiddagar där man tar med sig mat från sin kultur och bjuder varandra
- Mångkulturell almanacka på väggen så att föräldrar, barn och pedagoger får ta del av varandras traditioner som midsommarafton, kinesiskt nyår osv.

Diskussionsfrågor

- Hur arbetar vi med språklig och interkulturellt förhållningssätt?
- På vilket sätt syns det att förskolan är interkulturell?
- Vad vet vi om våra barns kulturer? Vad behöver vi veta mer?
- Vad tänker föräldrarna om förskolan? Hur tar vi reda på det?
- Leker vi lekar från olika länder?
- Finns lekmaterial från olika länder och kulturer?
- Syns förskolans interkulturalitet i förskolans matsedel?
- När och på vilket sätt är det en tillgång att arbeta i interkulturella grupper?
- Har vi diskuterat pedagogernas egna värderingar?
- Hur ser jag på ett interkulturellt förhållningssätt utifrån mina värderingar?
- Om vi inte har barn från andra kulturer representerade. Hur arbetar vi med det interkulturella perspektivet?

Modersmål

Modersmålet ska, så långt som möjligt, vara integrerat i förskolans pedagogiska verksamhet och användas i den ordinarie verksamheten.



Läroplanen för förskolan (Lpfö – 98)

”Förskolan skall sträva efter att varje barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som sitt modersmål” (s.9).

Förskoleplan för Stockholmsstad

”Dialogen med föräldrarna är av stor vikt och utgår ifrån modersmålets centrala roll för hela barnets språkutveckling. Förskolan ska tillsammans med föräldrarna lägga grunden till flerspråkighet hos barn med andra modersmål än svenska. Det innebär att aktivt stödja modersmålet och utveckla svenska språket inom ramen för förskolans ordinarie verksamhet. Utgångspunkten är en kartläggning, analys av barnets språksituation som grund för den pedagogiska verksamheten” (s 8).

Stadsdelsnämndens mål

”Förskolan ska främja barns språk- och kommunikationsförmåga.....”.

Modersmål

Förskolan ska främja barns språk- och kommunikationsförmåga... är ett av våra nämndmål. Modersmålet är det språk som man lär sig under sina första år. Forskning visar att modersmålet är avgörande för barnets identitets-, kunskaps- och språkutveckling. Modersmålet ska vara en integrerad del i den vardagliga verksamheten och ingå så långt som möjligt i alla förskolans aktiviteter. I alla kulturer tillägnar man sig modersmålet/förstaspråket i ett nära samspel med familjemedlemmar och personer i barnets lärmiljö och det omgivande samhället. Modersmålet är starkt knutet till känslor och upplevelser och behärskas vad gäller uttal, grammatik och basordförråd redan före skolåldern. Samtidigt som barn lär sig sitt modersmål får de del av sin kultur och lär sig regler för samvaro och språkanvändning.

Föräldrar och andra som resurs

Föräldrarnas medverkan är av vikt för barnens utveckling och ska därför ses som en resurs i arbetet. Modersmålet för flerspråkiga barn behövs i interaktion med föräldrar, släktingar och andra personer från den egna språkgruppen. Det behövs dessutom för att få tillgång till det egna kulturarvet och för att utveckla en stark och trygg identitet. Ett väl utvecklat modersmål underlättar inläringen av ett annat språk, såväl andraspråk som främmande språk. Det är av största vikt att man synliggör barnets modersmål oberoende om det finns en flerspråkig person eller inte. Flerspråkiga pedagoger uppmuntras att synliggöra sin flerspråkiga och interkulturella kompetens.

Modersmålsstödet är inte språkundervisning utan ett stöd och ett komplement för modersmålet fortsatta utveckling. Modersmålet ska så långt möjligt integreras i verksamheten genom organisation, samarbete och planering.

Finns inte tillgång till flerspråkiga pedagoger kan den svenska pedagogen tillsammans med föräldrarna ändå göra mycket för att stimulera barnets modersmål. Förskolans verksamhet ska synliggöra modersmålet genom pedagogisk dokumentation, bilder, material, skriftspråk, musik, böcker och föremål som representerar alla barns språk och kulturer. Modersmålsstödet kan organiseras på olika sätt utifrån behov och möjligheter, t.ex. genom ”lekgrupper” där barnen får möjlighet att utveckla modersmålet genom lek med andra barn med samma modersmål.

Fråga barn och föräldrar hur viktiga fraser eller olika begrepp som används i olika teman sägs på modersmålet. Att använda en skrivbok, där både föräldrar och pedagoger kan anteckna ord som är bra att kunna eller då barnet inte kan vissa begrepp på svenska, kan vara ett enkelt sätt att stödja barnets förståelse. Se till att barnets modersmål syns, genom alfabet, böcker, affischer mm. Föräldrar kan ha sagoläsning. Det kanske finns elever i skolan i närheten som har samma modersmål som barnet och som tycker att det vore trevligt att komma till förskolan då och då, kanske kan de till och med läsa sagor. Mor-/farföräldrar, äldre syskon o.s.v. som bor nära och som kan barnets språk skulle kunna komma till förskolan vid tillfälle och berätta sagor. Genom biblioteket eller bokhandeln kan man införskaffa böcker på olika språk med bilder från barnets eller föräldrarnas länder eller kultur. Gamla tidningar från olika länder som biblioteket ska kassera kan komma till användning när barnen behöver bilder att klippa ur. Barnets favoritmusik kan man låna från föräldrarna eller hämta kostnadsfritt från Multimediabyråns musikarkiv. Inspelade sagor eller sånger på modersmålet kan hämtas från Utbildningsradion.

Till hjälp i ert arbete har ni checklistan och diskussionsfrågorna.

Checklista

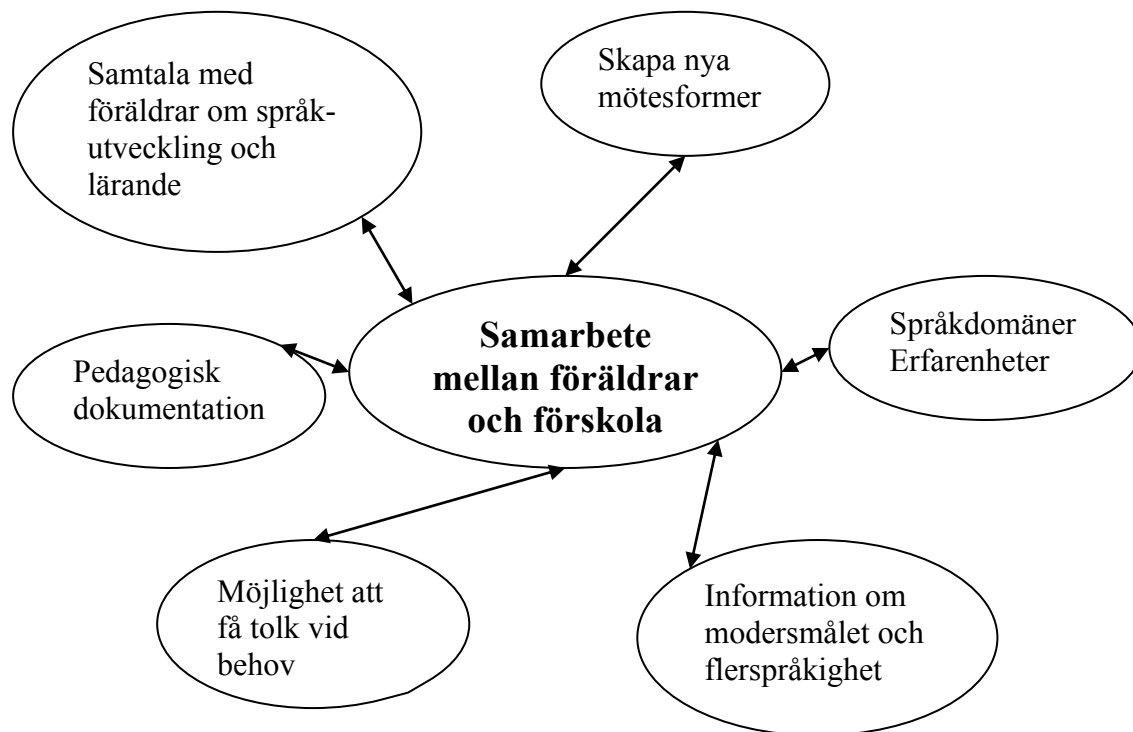
- I förskolans verksamhet synliggör vi flerspråkighet och interkulturell förhållningssätt i pedagogisk dokumentation, genom bilder, material, skriftspråk, musik, böcker och föremål som representerar alla barns språk och kulturer
- Vid inskolning får alla nya föräldrar frågan om vilket/vilka språk som talas i familjen. Pedagogerna informerar föräldrarna om fördelarna och betydelsen av att bevara och utveckla modersmålet samt fördelarna med flerspråkighet. Flerspråkiga familjer får också häftet ”två språk eller flera - råd till flerspråkiga familjer”
- Flerspråkiga pedagogerna uppmuntras att synliggöra sin flerspråkiga och interkulturella kompetens
- Pedagogerna uppmuntrar och underlättar för familjer med andra och samma modersmål att knyta kontakt med varandra. Detta kan t.ex. göras genom att vid föräldramöten diskutera de olika kultureernas specifika högtider, anordna knytnis där alla familjer får ta med sina nationalrätter, anordna temakvällar där man diskuterar språkets betydelse för de olika kultureerna
- Vid behov används tolk för att underlätta kommunikationen vid exempelvis utvecklingssamtal och föräldramöten.

Diskussionsfrågor

- Hur kan vi ge barnet tillgång till sitt modersmål på andra sätt än via modersmålspedagogerna?
- Hur visar vi att vi legitimerar barnets modersmål?
- Hur synliggörs de olika språk som talas i förskolan?
- Har vi lika höga förväntningar på de flerspråkiga barnen som på de svensktalande barnen?
- Har vi diskuterat pedagogernas förhållningssätt till flerspråkigheten?
- Har vi tillräcklig kunskap om flerspråkighet?
- På vilket sätt tar vi upp modersmålet med föräldrarna?
- Vad är föräldrarnas tankar till användning av modersmålet?
- Hur gör vi om barnet inte har tillgång till någon som talar samma språk?
- Hur organiserar vi arbetet så att barnet ska få möjlighet att få tillgång till modersmålet som svenska?
- Hur kommer modersmålet in i den dagliga verksamheten? I vilka sammanhang? Vilket innehåll?
- Hur kan vi som pedagoger ge tillgång till modersmålet respektive svenska?
- Hjälper barnen varandra när någon inte förstår? Hur uppmuntrar vi de i så fall?
- Hur kan man underlätta de flerspråkiga barnens inskolning?
- Hur kan föräldrarna stödja modersmålet?
- Hur kan pedagogerna stödja modersmålet?
- Har föräldrarna tillgång till information på sitt eget språk?

Samarbete mellan föräldrar och förskola

Förskolan ska ge alla föräldrar inblick och delaktighet i arbetet med barnens språk- och kunskapsutveckling.



Läroplanen för förskolan (Lpfö 98)

"Vårdnadshavaren har ansvaret för sina barns fostran och utveckling. Förskolan skall komplettera hemmet genom att skapa bästa möjliga förutsättningar för att varje barn skall kunna utvecklas rikt och mångsidigt. Förskolans arbete med barnen skall ske i nära och förtroendefullt arbete med hemmet. Föräldrarna skall ha möjlighet att inom ramen för de nationella målen vara med och påverka verksamheten i förskolan" (s. 11).

Förskoleplan för Stockholms stad

"Förskolan ska präglas av ömsesidighet i ansvaret mellan föräldrar och förskola och respekt för föräldrarnas erfarenhet. Föräldrar ska få en helhetsuppfattning om barnets förskoletid och ges möjlighet till olika former av inflytande. Alla föräldrar ska få vetskap om mål och åtagande för verksamheten och hur det egna barnet utvecklas samt om åtagandet nås. Varje förälder ska under hela förskoletiden aktivt kunna samverka om sitt barns allsidiga utveckling" (s. 11).

Stadsdelsnämndens mål

"Förskolan ska erbjuda föräldrar möjlighet att medverka i planering och utvärdering av barns lärande och utveckling".

Meningsfulla möten mellan förskola och föräldrar

Förskolan ska erbjuda föräldrar möjlighet att medverka i planering och utvärdering av barns lärande och utveckling är nämndmålet. Föräldrarnas medverkan är av vikt för barnens utveckling och ska därför ses som en resurs i arbetet. Förskolan ska verka för att skapa olika mötesformer mellan förskolan och hemmet. Mötesformerna kan variera allt ifrån det dagliga mötet vid hämtning/lämning, till utvecklingssamtal, föräldramöten samt temakvällar. En förutsättning för att möten och samtal ska kunna uppstå är att förskolan ska synliggöra sitt språkutvecklande arbete och även tillvarata föräldrarnas perspektiv. De olika mötesforumen ska även ge föräldrarna möjlighet att utbyta tankar och erfarenheter.

Språkdomäner

I samband med inskolningen samtalar pedagogerna med alla föräldrar utifrån språkdomäner kring barnens språkliga erfarenheter. Ömsesidigt utbyte av information där olika förslag behandlas, är grunden för det enskilda barnets språkdomän. Barnens domäner följs upp i samband med de regelbundna utvecklingssamtalen som sker under deras vistelse på förskolan. Pedagogisk dokumentation av barnens språkutveckling är ett förhållningssätt och verktyg för att pedagogerna tillsammans med föräldrarna ska kunna föra en dialog kring barns lärande - språket. Dokumentationen ska vara tillgänglig för barnen och deras familjer.

Till hjälp i ert arbete har ni checklistan och diskussionsfrågorna samt språkdomänerna i bilagorna 1a-c.

Checklista

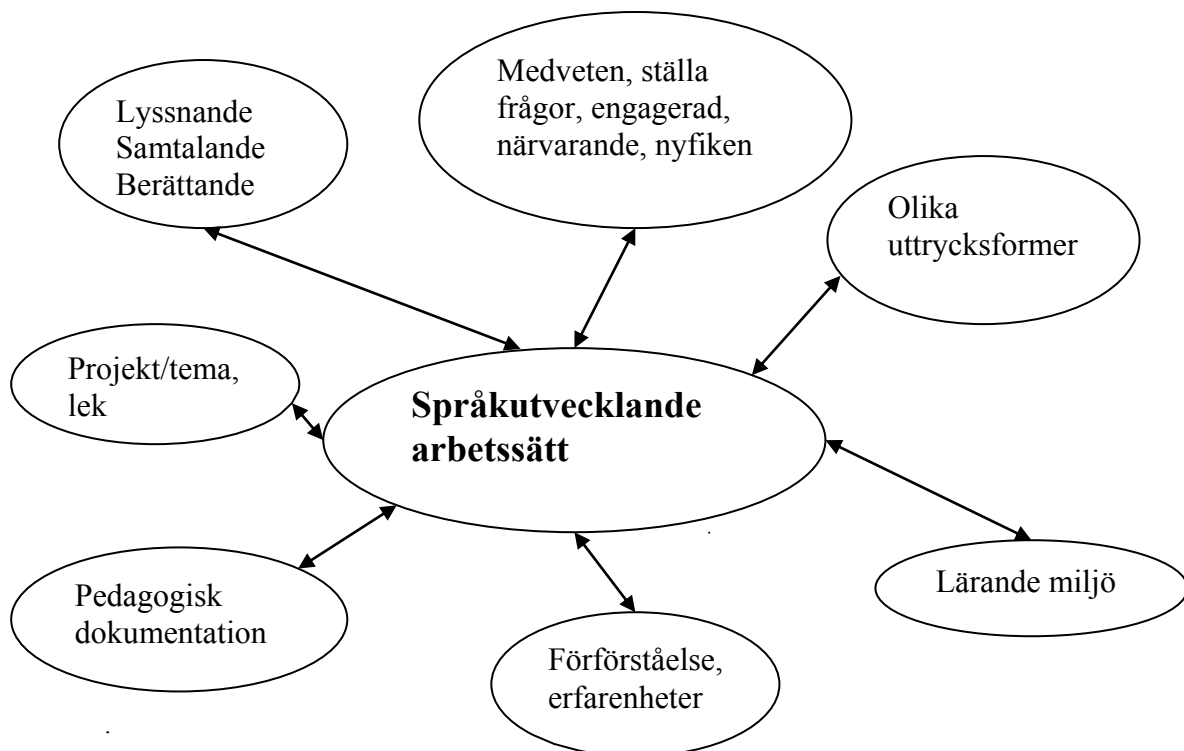
- Vid inskolningen sker samtal med alla familjer kring vilka språkdomäner som barnet omges av. I samtalet kring språkdomänerna så används bilagan språkdomäner som underlag
- Fortlöpande uppföljning av språkdomänerna sker via pedagogisk dokumentation under barnets vistelsetid på förskolan
- Vid varje utvecklingssamtal följs språkdomänerna upp. Föräldrar och pedagoger för samtal kring språkdomänerna och uppdaterar planen utifrån det enskilda barnets kompetenser och behov. I dessa samtal så tittar man på den senast genomförda språkdomänen och uppdaterar även denna, för att med enkelhet kunna följa barnens språkutveckling.

Diskussionsfrågor

- Hur gör vi när vi samtalar med föräldrar om språkutveckling och lärande? Vad kan utvecklas?
- Hur gör vi när vi tar upp språkdomänerna med föräldrarna?
- Hur kan föräldrarna stödja modersmålet?
- Hur kan vi få fler föräldrar delaktiga i förskolan? Ge gärna konkreta förslag på olika sätt att mötas?
- Har föräldrarna tillgång till information på sitt eget språk?
- Vad är föräldrarnas tankar till användning av modersmålet?

Språkutvecklande arbetssätt

Arbetsätten i förskolan ska vara språk-, tanke- och kunskapsutvecklande samt främja barnens olika uttrycksformer.



Läroplanen för förskolan (Lpfö 98)

"Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar ett rikt och nyanserat talspråk och sin förmåga att kommunicera med andra och att uttrycka tankar" (s.6).

Förskoleplan för Stockholms stad

"Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla sin språkliga medvetenhet, ett rikt och nyanserat talspråk, intresse för skriftspråk och förståelse av symboler. Litteraturen ska ha en given plats i förskolan som källa till språkstimulans, samtal och reflektion" (s.7).

Stadsdelsnämndens mål

"Förskolan ska främja barns språk- och kommunikationsförmåga samt nyfikenhet att utforska matematik och naturvetenskap"

Det medvetna förhållningssättet

Förskolan ska främja barns språk- och kommunikationsförmåga samt nyfikenhet att utforska matematik och naturvetenskap är ett av våra nämnsmål. För att uppfylla detta ska pedagogen inta ett språkutvecklande arbetssätt. Detta innebär att de använder språket på ett medvetet sätt under hela dagen. Det betyder att pedagogerna ska arbeta utifrån det som barnet har med sig av sitt språk, sin kultur, sin förståelse samt sina erfarenheter.

Ett språkutvecklande arbetssätt kräver ett professionellt förhållningssätt från pedagogerna. Barn ska omges av ett rikt och nyanserat språk. De behöver höra många olika begrepp och samtal i olika situationer samt få möjlighet att själva formulera sina tankar, önskningar och behov. Pedagogerna ska vara närvarande med barnen genom att ”klä” och bekräfta barnens upplevelser, känslor samt händelser i ord. Det förutsätter att pedagogerna organiserar sin verksamhet, ger barnen tid och delar upp barnen i mindre grupper t.ex. vid rutiner, utevistelse, vid projektarbeten samt under olika aktiviteter.

Pedagogisk dokumentation hjälper pedagogerna att få syn på hur barn använder språket i olika situationer, hur barn tänker, ser lösningar och använder sin fantasi. Genom dokumentation kan vi hjälpa barnet att få syn på sin egen läroprocess. Reflektionen hjälper pedagoger och barn att se, minnas och förstå samt få makten över sitt eget lärande.

Barns tillgång till alla uttrycksformer

En nyfikenhet och lyhördhet för barnens intressen och händelser i deras liv är av vikt. Pedagoger ska ge barnen tillgång till sagor, berättande, bild och form, rörelse, musik, rim och ramsor, teater och museibesök, drama, natur, matematik och traditioner, vilket är viktiga ingredienser för att stimulera barnens tankar och känslor. Denna stimulans leder till kreativa språkliga processer hos barn i samspel med vuxna. Pedagogerna ska skapa upplevelser, utmaningar och utveckla barns förmåga och få möjlighet att uttrycka sig i olika former.

Lek och ett projekt- eller temainriktat arbetssätt är själva grunden i förskolans verksamhet. I leken utforskar barnen sin omgivning och ger nya kunskaper innehåll och mening. Leken och det utforskande arbetssättet utvecklar förmågor som fantasi, inlevelse, kommunikation och symboliskt tänkande. Genom att arbeta med projekt eller tema under en längre tid och bearbeta det på många olika sätt kan barnen foga in nya kunskaper i meningsfulla sammanhang. Leken ger näring till projekten och projekten ger näring till leken.

Det lärande rummet

Barnen ska mötas av en tillåtande och variationsrik miljö med tillgång till olika material och metoder. Det ska finnas miljöer som erbjuder och inbjuder till samtal om olika företeelser där barnen kan samspela i mindre grupper. Detta kan möjliggöras genom att särskilja olika aktiviteter i form av olika stationer. Pedagogerna bör fundera på hur de tar in det interkulturella perspektivet i sina miljöer för att barnen ska kunna få flera perspektiv. Detta betyder att pedagogerna hela tiden måste tänka på varför miljön ser ut som den gör och vilka värden den signalerar.

Rummen talar till barnen

Rummen bär och förmedlar kunskaper, erfarenheter, känslor och förväntningar. Rummen talar till barnen och bildar en fond för lärande och utveckling. Ett rum kan underlätta lärande och ett annat rum kan försvåra lärandet. Det blir märkbart då vi möblerar om. När vi möblerar om i miljön så kan vi märka både i rörelsemönster och i samarbete hur barnen responderar på rummet. Arbetet med de lärande miljöerna är ständig pågående processer. I dessa processer så ska pedagoger hela tiden hålla tanken levande kring vilka språkliga samspel som är möjliga i rummet? Vilka typer av språkliga aktiviteter inbjuder detta rum till? Vilka språkliga verktyg har barnen tillgång till i rummet? Vilka förväntningar sänder rummet ut? Är rummet färdigt eller finns det utrymme för barnen att förändra i rummet? (Strandberg 2009)

Till hjälp i ert arbete har ni checklistan och diskussionsfrågorna samt självvärderingsinstrumentet i bilaga 2.

Checklista

- Arbeta i projekt/tema för att ta del av barnens tankar och funderingar
- Låt barnen ställa och testa sina egna hypoteser och teorier
- Lyssna på barnen
- Arbeta i smågrupper
- Bygg på det som barnet har med sig av sitt språk, sin kultur, sin förståelse och sina erfarenheter
- Ge innehåll som motsvarar barnets behov och intressen för att utvecklas
- Ge barnen möjligheter att i nästa fas använda sina nyförvärvade kunskaper självständigt t.ex. bearbetning av sagan, berättelsen eller händelserna. Det kan handla om att berätta, argumentera, dramatisera, rita, måla, sjunga eller om att skriva och läsa på sitt eget sätt
- Samtala och berätta i samspel med andra barn och vuxna
- Bearbeta sitt språk och sin kommunikativa förmåga i samspel med andra barn och vuxna och med hjälp av olika uttrycksformer
- Enskilt och i grupp delta i utvidgade och fördjupade bok- och bildsamtal i samband med högläsning
- Använda ett rikt och varierat utbud av material och metoder med anknytning till språk och kommunikation och få utforska detta på sitt eget sätt
- Bemöta barn så att de får en positiv bild av sig själva som lärande och skapande individer
- Ansvara för att leken ges tid och rum
- Vara engagerade i och visa intresse för barnens lek
- Ansvara för att material och idéer tillförs barns lek i syfte att utveckla leken och projekt
- Erbjud en miljö och en verksamhet som utvecklar och inspirerar barn.

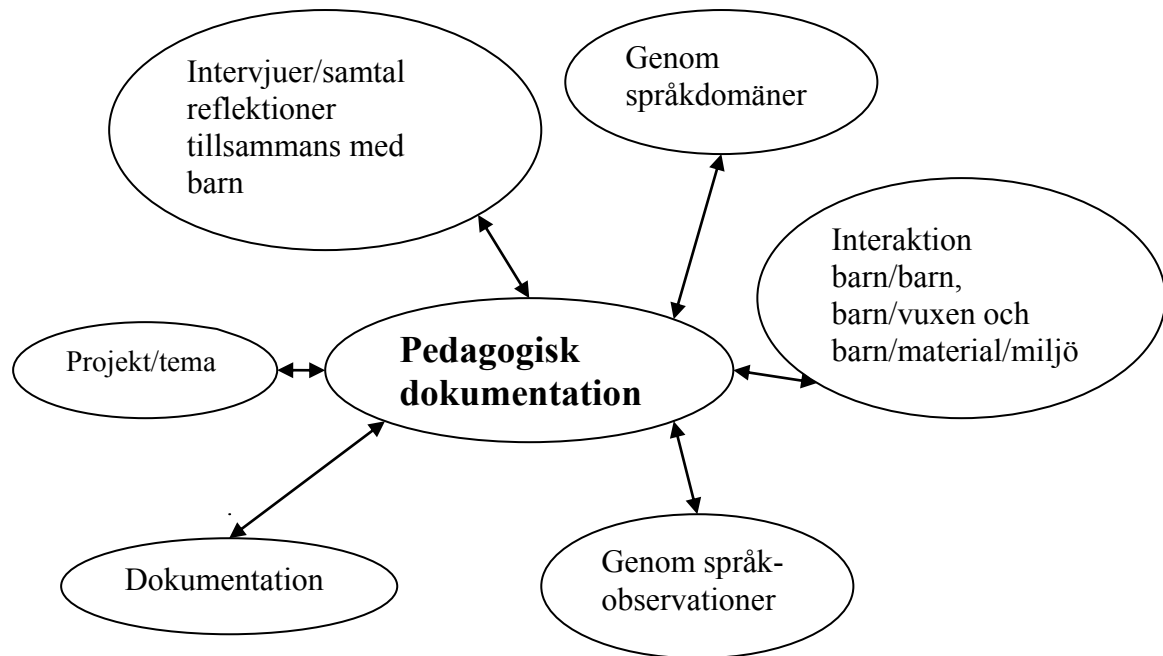
Diskussionsfrågor

- Hur hjälper jag barnet att utveckla sitt språk i olika situationer? Ge gärna konkreta exempel!
- Hur använder vi ett nyanserat språk med barnen, med både specifika och vardagliga ord?
- Vilka ord möter barnet kanske bara i vår verksamhet? Hur arbetar vi med de orden?
- Vad kan vi erbjuda som är kognitivt och språkligt utmanande?
- Får barnet tillgång till nya upplevelser, nya samtalsämnen? I så fall vad?

- Vilka möjligheter har barnet haft att utveckla sina språk, vad har de erbjudits, vilka språkliga och kognitiva utmaningar ska de ställas inför härnäst?
- Hur varierat och utbyggt är vårt eget ordförråd?
- Ligger vi snäppet över barnets språknivå?
- Hur arbetar jag som pedagog med förförståelse och i vilka situationer?
- Hur skapar vi tillfällen till samtal och i vilken form?
- Hur stöttar vi barnet i samtalet?
- Hur många av de deltagande barnen är aktiva i samtalen? Finns några barn som alltid är tysta?
- Hur mycket talutrymmen får barnet tillgång till under dagen?
- Hur mycket av samtalsutrymmet tar vi vuxna?
- Hur ställer vi frågor? Är de slutna eller öppna?
- Hur lyckas vi följa upp barnets inlägg?
- Vilka lekar på förskolan ger barnet tillfälle till rikliga samtal?
- Hur deltar vi pedagoger i leken?
- Hur ser lekmiljöer ut?
- Hur använder vi oss av projekt/tema utifrån språkutvecklande arbetssätt?
- Hur kan vi stimulera barnet att formulera sina tankar och göra sig förstådd?

Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation syftar till att stödja alla barns språkutveckling och medvetet arbeta med den läroprocessen.



Läroplanen för förskolan (Lpfö 98)

"De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för bör ligga till grund för utformningen av miljön och planering av den pedagogiska verksamheten" (s.10).

Förskoleplan för Stockholms stad

"Pedagogisk dokumentation är ett redskap för att kontinuerligt följa upp och utveckla verksamheten. Den ger barn, personal och föräldrar underlag för att reflektera över lärandet och utvecklingen. Den kan även bli stöd i självvärdering och vara en del i det systematiska kvalitetsarbetet" (s.14).

Stadsdelsnämndens mål

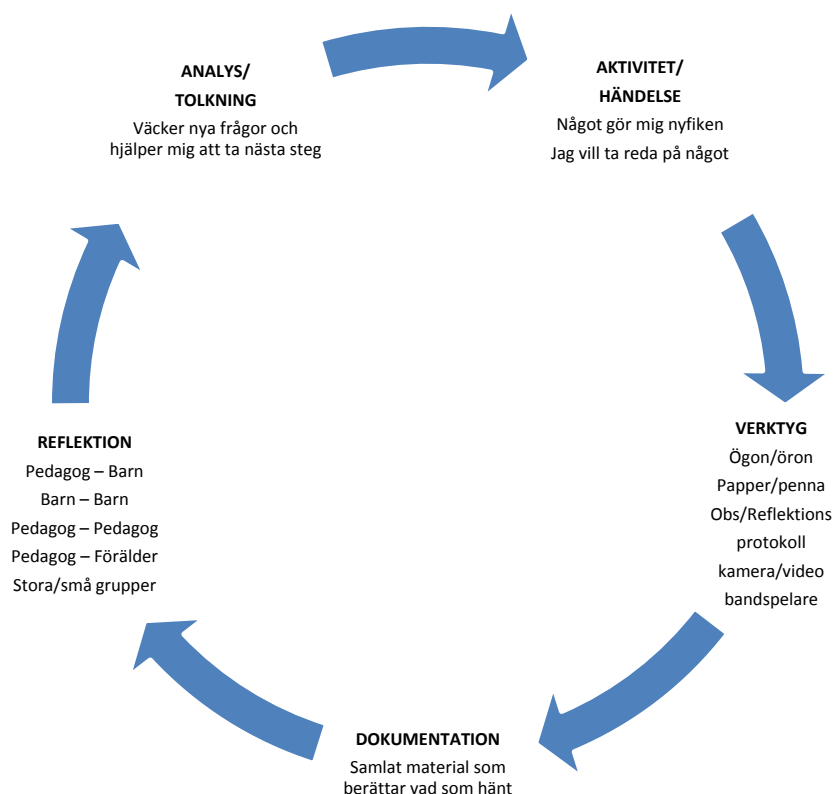
"Förskolan ska främja barns språk- och kommunikationsförmåga samt nyfikenhet att utforska matematik och naturvetenskap."

"Förskolan ska främja barns inflytande över förskolans miljö och verksamhet."

Pedagogisk dokumentation

Förskolan ska främja barns språk- och kommunikationsförmåga samt förskolan ska främja barns inflytande över förskolans miljö och verksamhet är två av våra nämndmål.

Pedagogisk dokumentation innebär att man försöker fånga barnens och pedagogens tänkande, handlande och lärande. Genom att se tillbaka på den vid flera tidpunkter, på olika sätt och med olika personer strävar man efter att försöka förstå och finna de rätta frågorna, utmaningarna och det fortsatta tillvägagångssättet. Den väsentliga skillnaden på dokumentation och pedagogisk dokumentation utgörs av vad man gör av sin dokumentation. Det handlar om att använda sig av dokumentationen för att hjälpa barnen att se sitt eget lärande. Det handlar också om att pedagogen använder dokumentationen till att reflektera och analysera sitt arbete och sin roll utifrån uppdraget.



Innehåll och process

Pedagogisk dokumentation består av två delar, *innehåll* och *process*.

Innehållet består av en dokumentation som visar på vad barnen säger och gör. Dokumentationen samlas in av pedagogerna med hjälp av t.ex. anteckningar, ljudupptagningar, intervjuer, videospelningar, fotografier och/eller barnens egenproducerade material såsom teckningar, lekar, konstruktioner eller liknande. Av den insamlade dokumentationen finns det också möjlighet att utläsa hur pedagogerna har förhållit sig till barnen och deras lek, kommunikation eller skapande. Genom den pedagogiska dokumentationen gör pedagogerna verksamheten och läroprocessen synlig.

För att dokumentationen ska bli pedagogisk krävs en process vilken består av att pedagogerna använder sig av dokumentationen för reflektion och analys. Reflektionen kan ske enskilt eller tillsammans med barnen, arbetslaget, föräldrarna eller andra pedagoger än det egna arbetslaget. Alla barn har rätt att förstås på många olika sätt, därför behöver en dokumentation tolkas med många olika ögon.

Exempel på frågor att använda sig av vid reflektion över språkdokumentationer.

Vad innebär det att utveckla ett språk?

Kan vi se/höra detta?

Om inte, vilka möjligheter har barnet haft att ”kunna” ett språk på vår förskola?

Vilka strategier använder barnet när den språkliga kompetensen inte räcker till?

Vilka genrer/ämnesområden hör vi?

<i>Berättande</i>	Barnet vill berätta om något
<i>Lekande samtal</i>	Barnet har inte som syfte att berätta något, samtalet spinner vidare runt olika ord, eller görande
<i>Undersökande</i>	Barnet undersöker i samtalet fenomen som de inte helt förstått. Skapar nya ord och uttryck för att beskriva detta
<i>Argumenterande</i>	Barnet motiverar varför den vill olika saker
<i>Diskussion</i>	Barnet samtalar i samspel med andra
<i>Fakta</i>	Barnet beskriver hur fenomen förhåller sig.

Det går inte att välja bort analysen i det insamlade materialet. Analysen måste visa på:

Hur språket utvecklas

Hur mångsidigt och nyanserat språket är

Hur barnet kommunicerar och för dialog med varandra och vuxna

Hur barnet använder olika uttryckssätt inklusive sitt/sina modersmål.

Utgå från barns behov och intressen

För att ta reda på om det vi gör utgår från barnens behov och intressen och leder till utveckling av barnens språk, är det nödvändigt att kontinuerligt utvärdera och reflektera tillsammans. Med pedagogisk dokumentation följer vi upp och utvärderar arbetet med språk och språkutveckling. Alla barns språkutveckling ska följas och dokumenteras med fokus på ett mångsidigt och nyanserat språk.

Ett mångsidigt språk byggs av:

<i>Diskurs</i>	att berätta/tala sammanhängande i längre sekvenser
<i>Händelseförlopp</i>	berätta i kronologisk ordning, få med verb i olika tempus
<i>Planer</i>	syftar på framtiden
<i>Beskrivningar</i>	adjektiv, känsla, värderingar
<i>Förklaringar</i>	adverb t.ex. ”För att vinna måste man springa snabbt”
<i>Argument</i>	bisatser t.ex. ”Jag vill ha den röda cykeln, för att jag hade den först”.

Ett nyanserat språk byggs genom att:

man medvetet tar bort ”tomma” ord som; den, det, här och där. De orden byts ut mot det ”riktiga” ordet.

Till hjälp i ert arbete har ni checklistan och diskussionsfrågorna.

Checklista

- Att se hur språket utvecklas över tid
- Kunna planera och utvärdera det pedagogiska arbetet i verksamheten
- Att se och lyssna på barnets språk
- Att ta reda på vad vi ska arbeta vidare med
- Göra barnet och föräldrarna medvetna om den aktuella språkutvecklingen
- Att tillvarata och utveckla barnets nyfikenhet och lust att lära
- Använda dokumentation som verktyg och ge barnet möjlighet till språklig fördjupning
- Ha ständigt pågående diskussion
- Varje barn med svenska som andra språk utmanas, stimuleras och inspireras till språkligt flöde av det egna förstaspråket genom att kontinuerligt få möjlighet till reflektion och berättande utifrån egna erfarenheter
- Skapa samtal med föräldrar och barn kring barnets flerspråkighet.

Diskussionsfrågor

- Hur dokumenterar vi barnens språkutveckling idag?
- Hur dokumenterar vi barnens andraspråkutveckling?
- Hur observerar man idag för att följa barnens utveckling ur ett språkligt perspektiv?
- När och hur sker samtal i arbetslaget om barnens språkutveckling?
- Hur vet vi som pedagoger att det arbete som pågår på förskolan gynnar barnets språk och kunskapsutveckling?
- Hur kan vi använda dokumentationen i utvecklingsarbetet?

- Hur kan vi använda pedagogisk dokumentation till reflektion över arbetet med förhållningssätt?
- Hur reflekterar vi tillsammans med barnen?
- När samtalar barnet och på vilket språk?
- Hur kan vi öka barns inflytande genom dokumentation?
- Hur får vi syn på barnets språkutveckling i den pedagogiska dokumentationen? Hur synliggör vi den? Hur kan vi gå vidare?
- Hur ofta ska vi dokumentera barnens språk? Hur och när?
- Vilka mallar använder vi oss av? Hur fungerar de och vad behöver utvecklas?
- Hur går vi vidare?

Ordlista

Dokumentation

Dokumentation är en samling av texter och bilder etc. som beskriver ett föremål eller en situation.

Etnocentricitet

Etnocentricitet innebär vad vi är vana vid t.ex. vad vi anser vara normalt i en viss kultur.

Flerspråkighet

Flerspråkighet betecknar förmågan att någorlunda obehindrat kunna använda fler än ett talat, tecknat eller skrivet språk.

Funktionell flerspråkighet

Funktionell flerspråkighet menas att de olika språken används i olika sammanhang - familjen och förskolan.

Genrer

Genrer innebär att dela in ett område i mer specifika områden. Ämnesområden kan t.ex. vara projekt som grenas i många olika ämnen som t.ex. matematik, lek, berättande, utforskande, diskuterande osv.

Inflöde

Inflöde innebär att ge barnen erfarenheter och upplevelser och därigenom öka sitt ordförråd.

/Utflöde

Utflöde innebär att ge barnet talutrymmen. Att barnet får beskriva och uttrycka de erfarenheter och upplevelser barnet har fått.

Interkulturalitet

Interkulturalitet definieras som att olika kulturer (etniska kulturer, religioner, livsstilar, livsuppfattningar, tankesätt etc.) samverkar och berikar varandra.

Interkulturell

Interkulturell står för en process, dvs. en samverkan mellan olika kulturer för att skapa möjligheter till förståelse och ömsesidig respekt.

Interkulturellt förhållningssätt

Interkulturellt förhållningssätt innebär att förskolan ser alla språk och kulturella perspektiv som viktiga. Det innebär också att man är medveten om sin egen etnocentricitet och med detta som bakgrund möta andra med respekt och utan förutfattade meningar.

Kognitiv

Kognitiv innebär tankar, kunskaper och begrepp dvs. intellektuell utveckling i vid bemärkelse till skillnad från exempelvis motorisk utveckling.

Kultur

Kultur är en grupp människors delade kunskaper, erfarenheter och synsätt. En relation mellan människor där man tolkar saker på ett liknande sätt (Beatriz Lindqvist, docent i etnologi och högskolelektor vid Södertörns högskola).

Modersmål

Modersmål är det språk man lärt sig först eller hört och använt mest under de första åren. Man kan ha flera modersmål om man lärt sig två eller flera språk från början (simultan tvåspråkighet).

Mångkulturell

Mångkulturell betecknar ett tillstånd, till exempel att förskolan är mångkulturell när barnen kommer från många olika kulturer.

Pedagogisk Dokumentation

Pedagogisk dokumentation är ett verktyg som kan förändra såväl det pedagogiska förhållningssättet som den pedagogiska praktiken. Dokumentationen ger oss möjlighet att kunna gå tillbaka, reflektera och utvärdera verksamheten för att sedan kunna utveckla den ytterligare. Dokumentation är ett redskap för reflektion för både barn, pedagoger och föräldrar.

Respondera

Respondera innebär att man ger svar, gensvar, uttryck på något som uttalats eller något som man läst.

Sociokulturellt perspektiv

Sociokultur innebär samspel och samarbete mellan människor där en sociokulturell individ utvecklar sina grundläggande kognitiva färdigheter, dvs. sin uppfattning om sig själv och andra människor. Det sociokulturella sammanhanget anses vara av stor betydelse för individens utveckling (Wikipedia).

Språkdomäner

Språkdomäner ett dokument som tagits fram av språkpedagogerna i Vantör (se bilaga 1a, 1b, 1c) för att få syn på var och när barnen använder sina olika språk.

Referenslitteratur

Axelsson, Monika, Carin Rosander, Mariana Sellgren (2005) *Stärkta Trådar- flerspråkiga barn utvecklar språk, littracitet och kunskap*, Stockholm: Språkforskningsinstitutet i Rinkeby

Baker, Colin (1996) *Foundations of bilingual education and bilingualis*, Clevedon: Multilingual Matters Ltd

Benckert, Susanne, Håland, Pia, Wallin, Karin, *Flerspråkighet i förskolan – ett referens- och metod material*, Myndighet för skolutveckling,

Börestam, U.& Huss, L. (2001) *Språkliga möten. Tvåspråkighet och kontaktlingvistik*, Lund: Studentlitteratur

Heath, Shirley. Brice. (1983), *Ways with Words; language and life in communities and classrooms*, Cambridge University press

Lpfö 98 (2008) *Läroplan för förskolan*, Stockholm: Skolverket och Fritzes AB

Obondo Margaret (2005), *Broar mellan kulturer -somaliska barns språksocialisation i hem och förskola i Sverige*, Stockholm: Språkforskningsinstitutet i Rinkeby

Strandberg Leif (2009), *Vygotskij i praktiken*, Nordstedts Akademiska förlag

Taguchi, Lenz Hillevi, *Varför pedagogisk dokumentation?*

Vygotskij, Lev Semenovic (2001/1999), *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos.

Wells Gordon (1981), *Learning through interaction*, Cambridge University press

Övriga referenser

Länkar:

<http://modersmal.skolverket.se>

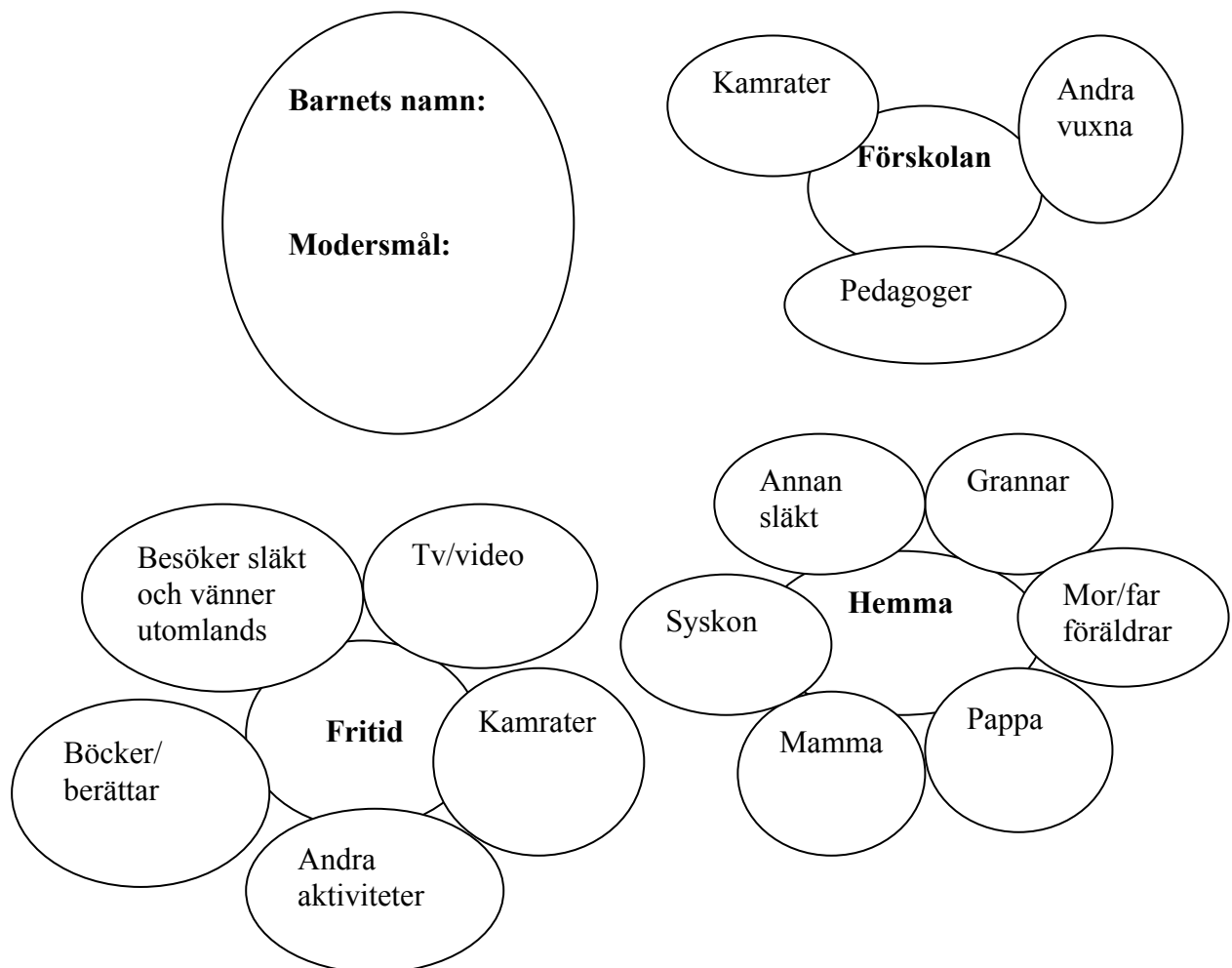
<http://www.skolverket.se/sb/d/2210/a/12409>

Bilagor;

Språkdomäner vid inskolning, bilaga 1a

Samtalsunderlag;

- Samtala inom vilka domäner barnet kommer i kontakt med eller talar sina olika språk.
- Vilka genrer/ämnesområden kommer upp i de olika domänerna?



Kommentar:

Språkdomäner förskola arbetslaget – uppföljning, bilaga 1b

Samtalsunderlag:

- Vilka olika genrer möter barnet i olika situationer på förskolan?
- Vilka olika samtalsstrukturer använder barn/pedagoger?
- Tänk igenom alla situationer på förskolan på liknande sätt.

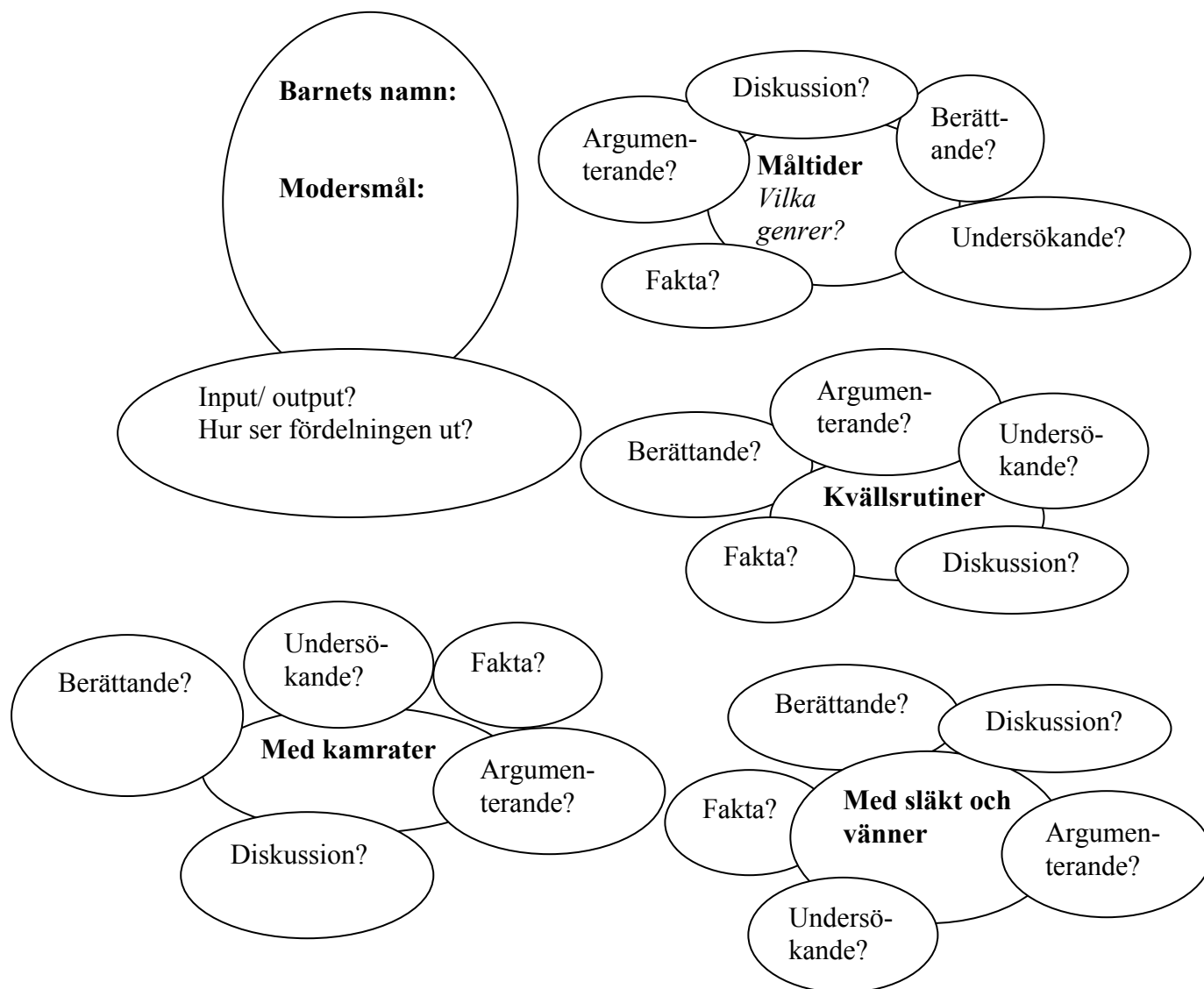


Kommentar:

Språkdomäner hemmet, bilaga 1 c

Samtalsunderlag:

- Att samtala om tillsammans med förälder.
- Vilka olika genrer möter barnet i olika situationer hemma?
- Vilka olika samtalsstrukturer använder barn/föräldrar?



Kommentar:

Självvärderingsinstrument, bilaga 2

Språkutveckling och kommunikativ förmåga

1. Barnen erbjuds vissa möjligheter till exempelvis sång-, sagostunder och berättande.
2. Barnen har tillgång till musik och barnlitteratur. Språkutvecklande material finns tillgängligt för barnen i den dagliga verksamheten genom läsande och berättande samt språklekar integrerade i förskoledagens olika moment.
3. Pedagogerna ger barnen utifrån deras intressen och behov, samt utifrån läroplanens mål och riktlinjer, planerade tillfällen till varierade tal-, sång-, rim- och ramslekar, skriv- och läserfarenheter genom att berätta och samtala om såväl barnens som pedagogernas erfarenheter och upplevelser.
4. Viss dokumentation och uppföljning av barns språkutveckling (med hänsyn även till flerspråkighet) sker och leder till planering tillsammans med barnen av utmanande och språkutvecklande aktiviteter. Genom dialog och samtal med barnen får barnen ge uttryck för sina uppfattningar och känslor, formulera problem och argumentera i syfte att främja sin språk-, kunskaps- och identitetsutveckling och samtidigt tillägna sig nya ord och begrepp.
5. Pedagogerna använder dokumentation som verktyg för reflektion och planering för att följa upp och fördjupa bilden av verksamheten. Barns och föräldrars inflytande ökas genom tydlig återkoppling av barns lärande i relation till aktuella verksamhetsmål. Pedagogisk dokumentation används i olika former av kompetensutveckling.
6. Barnens språk-, läs- och skrivutveckling utmanas medvetet genom att reflektera tillsammans med barnen. Pedagogisk dokumentation används för att följa upp barns språkutveckling och kommunikativa förmåga. Det används som underlag för att öka förståelsen för hur barns språkliga och kommunikativa förmåga utvecklas samt för att planera det arbetet utifrån barnsgruppens behov och verksamhetens aktuella mål.

En femårig flicka från en Stockholmsförort frågade sin kusin på ett besök i Kurdistan vad paradiset är. Kusinen berättade då för henne att i paradiset är alla glada och lyckliga och alla människor, svarta som vita lever tillsammans sida vid sida. Det finns oändligt mycket frukt och godsaker, människor har allt de behöver. Flickan från Sverige vänder sig om och frågar:
”Pappa, pratar hon om Skärholmen?”

Sakine Bahceci i Stockholms city, 4 november 2004



ÄLVSJÖ STADSDELSFÖRVALTNING
Box 48, 125 21 Älvsjö

